
APIE KAI KURIUOS VAKARŲ LIETUVOS PRIESAGINIUS OIKONIMUS

Iš įvairių oikonimų tyrimų aiškėja, kad Lietuvoje vyrauja asmenvardinės kilmės oikonimai. Ypač paplitusios vadinamosios *pluralia tantum* lytys, t. y. gyvenamųjų vietų vardai, padaryti iš asmenvardžių daugiskaitos, pvz.: *Gedvilai* k. : *Gedvilas* avd.; *Ivoškai* k. : *Ivoškus* avd.; *Norkūnai* k. : *Norkūnas* avd.; *Pleškaičiai* k. : *Pleškaitis* avd. ir t. t.

Manoma, kad, rekonstruojant praeitų šimtmečių antroponimijos kodus, kai kurių asmenvardžių paplitimą ar arealą, atskirais atvejais galėtų pasitarnauti ir oikonimija, kuri, apimdama gana pastovų vardų sluoksnį, gali būti užkonservavusi daugelį faktų. Tai būtų galima pasakyti ir apie priesaginius *pl. tantum* formų oikonimus su baigmenimis *-aičiai*, *-ėnai*, *-oniai* (*-onys*) ir *-ūnai*, padarytus iš asmenvardžių, turinčių patronimines priesagas *-aitis*, *-ėnas*, *-onis*, *-ūnas*, kurių paplitimas Lietuvoje atspindi ir asmenvardžių su minėtomis priesagomis arealus (žr. Razmukaitė 1993).

Šiam tyrimui pasirinkti mažiau populiarūs atvejai – būtent tie priesaginiai oikonimai, kurie yra padaryti iš asmenvardžių, turinčių deminutyvinės ar panašios reikšmės afiksą. Istorinių asmenvardžių su mažybinėmis ir maloninėmis priesagomis *-elis*, *-elė*, *-ėlis*, *-ėlė* (kaip, beje, ir su patroniminėmis priesagomis *-aitis*, *-ėnas*, *-onis* ir *-ūnas*) paplitimas aptartas Vitalijos Maciejauskienės straipsnyje *Lietuvių asmenvardžių priesagų paplitimas XVII a.* (Maciejauskienė 1977). Kitos čia suminėtos mažybinės ir maloninės asmenvardžių priesagos *-(i)ukas*, *-ulis*, *-utis*, kurių dalis galėtų būti ir patroniminės kilmės, ryškesnių arealų nesudaro todėl, kad autorės tuo metu teturėta tik tiek šaltinių medžiagos.

Straipsnyje tiriami Vakarų Lietuvos oikonimai, išrinkti iš 15 rajonų – Akmenės, Mažeikių, Skuodo, Kretingos, Klaipėdos, Plungės, Telšių, Kełmės, Šilutės, Šilalės, Tauragės, Rasėinių, t. y. žemaičių tarmių arealo, ir Jurbarko, Joniškio bei Šiaulių, t. y. vakarų aukštaičių arealo (LASŽ 1974, 1976; LAV

1925). Rytinė šio ploto riba ties *Viřčiuviu* (Liēlupēs int.), toliau eina *Dubýsa*, pietinė riba – *Nēmunas*.

Kaip jau buvo minēta, straipsnyje kalbama apie tas priesaginių oikonimų *pluralia tantum* formas, kurios yra iš asmenvardžių, turinčių deminutyvinį ar pan. afiksą. Taigi išskiriamoji oikonimo morfema šiais atvejais tėra struktūrinis, bet ne darybinis elementas.

Oikonimai pateikiami pagal priesagas (abėcėlės tvarka), pradedant nuo pačio šiaurvakarinio Lietuvos pakraščio ir toliau slenkant į pietus ir į rytus.

-aliai

Skuodo r. 1 oik. (*Udrāliai* k. : **Udrālis*, plg. *Udrà* pvd.¹); Šilutės r. 2 oik. (*Snūkaliai* k. : **Snukalis*, plg. *Snukaitis* pvd.; *Uogaliai* k. : **Uogalis*, plg. *Úoga*, *Uogēla* pvd.); Akmenės r. 1 oik. (*Latvāliai* k. : *Latvālis* pvd.); Plungės r. 2 oik. (*Gudāliai* k. : **Gudalis*, plg. *Gūdas*, *Gudāitis* pvd.; *Prūsāliai* k. : **Prūsalis*, plg. *Prūsas*, *Prūsāitis* pvd.); Šilalės r. 10 oik. (*Gerčāliai* k. : **Gerčalis*, plg. *Gečsas*, *Gerčys* pvd.; *Kalvāliai* k. : **Kalvalis*, plg. *Kálois*, *Kalvāitis* pvd.; *Kaštaunāliai* k. : **Kaštaunalis*, plg. *Kaštaunà* pvd. ir kt.); Tauragės r. 2 oik. (*Rūgāliai* k. : *Rūgālis* pvd.; *Vilnāliai* k. : **Vilnalis*, plg. *Vilnius*, *Vilnónis* pvd.); Telšių r. 2 oik. (*Gomāliai* : **Gomalis*, plg. *Gōmas*, *Gomys* pvd.; *Lenkāliai* k. : **Lenkalis*, plg. *Lénkas*, *Lenkāitis* pvd.); Kelmės r. 3 oik. (*Klibāliai* k. : **Klibalis*, plg. *Klibas*, *Klibāvičius* pvd.; *Vėžāliai* k. : **Vėžalis*, plg. *Vėželis* pvd.; *Žeimāliai* k. : **Žeimalis*, plg. *Žeimis*, *Žeimys* pvd.); Raseinių r. 4 oik. (*Guikāliai* k. : **Guikalis*, plg. *Gukalis* pvd.; *Kempāliai* k. : **Kempalis*, plg. *Kempa*, *Kempė* pvd.; *Kinčāliai* k. : **Kinčalis*, plg. *Kiņčius* pvd.; *Macāliai* k. : **Macalis*, plg. *Macāitis*, *Macēlis* pvd.).

-eliai²

Skuodo r. 1 oik. (*Vaiteliai* k. : *Vaitēlis* pvd.); Klaipėdos r. 3 oik. (*Kojēliai* k. : *Kojēlis* pvd.; *Mėželiai* k. : **Mėželis*, plg. *Meželis*, *Miežēlis* pvd.; *Vaiteliai* k. : *Vaitēlis* pvd.); Šilutės r. 11 oik. (*Jōneliai* k. : *Jōnelis* pvd.; *Kebeliai* k. : *Kēbelis* pvd.; *Meižēliai* k. : *Meižēlis* pvd. ir kt.); Akmenės r. 4 oik. (*Juodrēliai* k. : **Juodrelis*, plg. *Júodris*, *Juodrýs* pvd.; *Kulveliai* k. : *Kūvelis* pvd.; *Latvėliai* k. : *Latvēlis* pvd.; *Mančēliai* k. : **Mančelis*, plg. *Maņčius* pvd.); Telšių r. 3 oik. (*Gaidēliai* k. : *Gaidēlis* pvd.; *Gaubēliai* k. : **Gaubelis*, plg. *Gaubys* pvd.; *Gudēliai* k. : *Gudēlis* pvd.); Kelmės r. 4 oik. (*Auksēliai* k. : *Auksēlis* pvd.;

¹ Dėl pavardžių žr. LPŽ 1–2.

² Pateikiami oikonimai ir su *-el-* morfema, atkreipiant dėmesį į tai, kad vakarinės žemaičių tarmių dalies *-al-*/*-el-* fiksuota ir oikonimuose.

Gudėliai 2 k. : *Gudėlis* pvd.; *Rutėliai* k. : *Rutėlis* pvd.); Raseinių r. 5 oik. (*Lankėliai* k. : *Lankėlis* pvd.; *Rinkšeliai* k. : *Riņkšėlis* pvd.; *Sargėliai* k. : *Sargėlis* pvd. ir kt.); Joniškio r. 4 oik. (*Dameliai* k. : **Damelis*, plg. *Dāmalis*, *Dāmulis* pvd.; *Mažėliai* k. : *Mažėlis* pvd.; *Rimšėliai* k. : *Rimšėlis* pvd.; *Stanėliai* k. : *Stanėlis* pvd.); Šiaulių r. 9 oik. (*Gudėliai* k. : *Gudėlis* pvd.; *Jaunėliai* k. : **Jaunelis*, plg. *Jaunelovičius* pvd.; *Kubėliai* k. : **Kubelis*, plg. *Kubelėvičius* pvd. ir kt.).

-yčiai

Skuodo r. 1 oik. (*Barstyciai* mstl. : **Barstytis*, plg. *Barsteikà* pvd.); Kretingos r. 1 oik. (*Grabšyciai* (< **Grabštyčiai*) k. : **Grabštytis*, plg. *Grābštas* pvd.); Šilutės r. 1 oik. (*Vilkyčiai* k. : **Vilkytis*, plg. *Vilkas*, *Vilkaitis* pvd.); Mažeikių r. 1 oik. (*Rėioyčiai* k. : *Rėioytis* pvd.); Akmenės r. 1 oik. (*Dilbyciai* k. : **Dilbytis*, plg. *Dilbītis* pvd.); Plungės r. 2 oik. (*Galvyčiai* k. : **Galvytis*, plg. *Gálvičius* pvd.; *Gelžyciai* k. : **Gelžytis*, plg. *Gelžius*, *Gelžaitis* pvd.); Šilalės r. 2 oik. (*Galvyčiai* k. : **Galvytis*, plg. *Gálvičius* pvd.; *Katyčiai* k. : **Katytis*, plg. *Katāitis* pvd.); Telšių r. 2 oik. (*Gelžyciai* k. : **Gelžytis*, plg. *Gelžis*, *Gelžius* pvd.; *Jaušyciai* k. : **Jaušytis* avd.); Šiaulių r. 1 oik. (*Gilvyčiai* k. : **Gilvytis*, plg. *Gilvoickas*, *Gilvydis* pvd.).

-ikai

Šilutės r. 3 oik. (*Budrikai* k. : *Budrikas* pvd.; *Jonikaĩ* k. : *Jonikas* pvd.; *Macikaĩ* k. : *Macikas* pvd.); Kelmės r. 1 oik. (*Girnikai* k. : *Girnikas* pvd.); Šiaulių r. 1 oik. (*Čibrikai* k. : **Čibrikas*, plg. *Čibiras* pvd.).

-ikiai

Skuodo r. 3 oik. (*Áubričiai* k. : **Aubrikis*, plg. *Álbrikis* pvd.; *Dilbiciai* k. : *Dilbikis* pvd.; *Šaučikiai* k. : **Šaučikis*, plg. *Šaučiukas* pvd.); Kretingos r. 1 oik. (*Šaučikiai* k. : **Šaučikis*, plg. *Šaučiukas*, *Šaučikòvas* pvd.); Klaipėdos r. 4 oik. (*Júodikiai* k. : *Juodikis* pvd.; *Mėdikiai* k. : *Mėdikis* pvd.; *Rumbikiai* k. : **Rumbikis*, plg. *Rumbà*, *Rumbāitis* pvd.; *Urbikiai* k. : **Urbikis*, plg. *Ūrbikas* pvd.); Mažeikių r. 1 oik. (*Urvikiai* k. : *Ūrvikis* pvd.); Akmenės r. 1 oik. (*Rudikiai* k. : **Rudikis*, plg. *Rūdis*, *Rudė* pvd.); Plungės r. 2 oik. (*Būdrikai* k. : *Būdrikis* pvd.; *Krapštikiai* k. : **Krapštikis*, plg. *Krapštà* pvd.); Telšių r. 2 oik. (*Brėvikiai* k. : **Brėvikis*, plg. *Brevis*, *Breivė* pvd.; *Pėtrikiai* k. : **Pėtrikis*, plg. *Pėtrikis* pvd.); Kelmės r. 1 oik. (*Jūdikiai* k. : *Judikis* pvd.); Joniškio r. 3 oik. (*Gauđikiai* k. : **Gaudikis*, plg. *Gaudūtis* pvd.; *Radikiai* k. : *Radikis* pvd.; *Šilmikiai* vs. : **Šilmikis*, plg. *Šilmaitis* pvd.).

-učiai

Skuodo r. 2 oik. (*Geidūčiai* k. : *Geidūtis* pvd.; *Jazdučiai* k. : *Jazdūtis* pvd.); Kretingos r. 5 oik. (*Eitūčiai* k. : *Eitūtis* pvd.; *Gaudūčiai* k. : *Gaudūtis* pvd.; *Kašūčiai* k. : **Kašutis*, plg. *Kašulis* pvd. ir kt.); Klaipėdos r. 5 oik. (*Lankūčiai* k. : *Lankūtis* pvd.; *Legūčiai* k. : **Legutis*, plg. *Legutà* pvd.; *Pleškūčiai* k. : **Pleškutis*, plg. *Plėškus* pvd. ir kt.); Šilutės r. 4 oik. (*Degūčiai* k. : *Degūtis* pvd.; *Ramūčiai* k. : *Ramūtis* pvd.; *Tvaskūčiai* k. : **Tvaskutis*, plg. *Tvaskà*, *Tvāskus* pvd.; *Žemūčiai* k. : **Žemutis*, plg. *Žemutáitis* pvd.); Mažeikių r. 2 oik. (*Tvaskūčiai* k. : **Tvaskutis*, plg. *Tvaskà*, *Tvaskỹs* pvd.; *Troškūčiai* k. : **Troškutis*, plg. *Troškà* pvd.); Akmenės r. 2 oik. (*Ramūčiai* k. : *Ramūtis* pvd.; *Viešūčiai* k. : **Viešutis*, plg. *Viešūnas* pvd.); Plungės r. 5 oik. (*Degūčiai* k. : *Degūtis* pvd.; *Maldūčiai* k. : **Maldutis*, plg. *Maldáuskas*, *Meldūtis* pvd.; *Narūčiai* k. : *Narūtis* pvd. ir kt.); Šilalės r. 7 oik. (*Gerdūčiai* k. : **Gerdutis*, plg. *Gerdáitis* pvd.; *Mišūčiai* k. : *Mišūtis* pvd.; *Šerūčiai* k. : *Šerūtis* pvd. ir kt.); Telšių r. 2 oik. (*Degūčiai* k. : *Degūtis* pvd.; *Skaudūčiai* k. : **Skaudutis*, plg. *Skaūdas*, *Skaudỹs* pvd.); Kelmės r. 12 oik. (*Degūčiai* k. : *Degūtis* pvd.; *Ejūčiai* k. : **Ejutis*, plg. istor. *Adams Eiutis* avd.; *Kirkūčiai* k. : *Kirkūtis* pvd. ir kt.); Raseinių r. 7 oik. (*Bakūčiai* k. : *Bakūtis* pvd.; *Gintūčiai* k. : **Gintutis*, plg. *Gintaūtis* pvd.; *Lakštūčiai* k. : *Lakštūtis* pvd. ir kt.); Jurbarko r. 6 oik. (*Ambručiai* k. : *Ambrūtis* pvd.; *Eimūčiai* k. : *Eimūtis* pvd.; *Klausūčiai* k. : **Klausutis*, plg. *Klausas* pvd. ir kt.); Joniškio r. 3 oik. (*Degūčiai* k. : *Degūtis* pvd.; *Narsūčiai* k. : *Narsūtis* pvd.; *Vaizgučiai* k. : **Vaizgutis*, plg. *Váizgutas* pvd.); Šiaulių r. 16 oik. (*Augūčiai* k. : *Augūtis* pvd.; *Auksūčiai* k. : *Auksūtis* pvd.; *Birūčiai* k. : *Birūtis* pvd. ir kt.).

-ūčiai

Šilutės r. 1 oik. (*Sakūčiai* k. : **Sakūtis*, plg. *Sākas*, *Sakuōtis* pvd.); Šilalės r. 1 oik. (*Gimbūčiai* k. : *Gimbūtis* pvd.).

-uičiai

Klaipėdos r. 1 oik. (*Maciūčiai* k. : **Maciuitis*, plg. *Macỹs*, *Maciukas* pvd.); Kelmės r. 1 oik. (*Meškūčiai* k. : **Meškuitis*, plg. *Mėškis*, *Mėškus* pvd., dar plg. *meškūtis* „meškos jauniklis, lokiukas“³); Joniškio r. 1 oik. (*Medikūčiai* k. : **Medikuitis*, plg. *Mėdikis*, *Medikỹs* pvd.); Šiaulių r. 1 oik. (*Meškūčiai* mstl., k. : **Meškuitis*, plg. *Mėškis*, *Mėškus* pvd.).

³ Žr. LKŽ VIII 1970.

-uižiai

Joniškio r. 1 oik. (*Rukužiai* k. : **Rukužis*, plg. *Rukuža* pvd.); Šiaulių r. 1 oik. (*Piktužiai* k. : *Piktužis* pvd.).

-ukai

Telšių r. 1 oik. (*Ražiukai* k. : **Ražiukas*, plg. *Ražys*, *Ražukas*, *Rožys* pvd.); Raseinių r. 1 oik. (*Ribukai* k. : **Ribukas*, plg. *Ribaitis*, *Ribickas* pvd.); Šiaulių r. 1 oik. (*Kasčiukai* k. : *Kasčiukas* pvd.).

-ukiai

Šiaulių r. 1 oik. (*Eidukai* k. : *Eidukis* pvd.).

-uliai

Klaipėdos r. 1 oik. (*Dauguliai* k. : *Daugulis* pvd.); Plungės r. 1 oik. (*Bertuliai* k. : *Bertulys* pvd.); Šilalės r. 1 oik. (*Griguliai* k. : *Grigulis* pvd.); Telšių r. 2 oik. (*Geruliai* k. : *Gerulis* pvd.; *Kinčuliai* k. : **Kinčulis*, plg. *Kinčius* pvd.).

-užiai

Klaipėdos r. 2 oik. (*Dargužiai* k. : *Dargužis* pvd.; *Mikužiai* k. : *Mikužis*, *Mikužys* pvd.); Šilutės r. 1 oik. (*Anužiai* k. : *Anužis*, *Anužys* pvd.); Kelmės r. 2 oik. (*Bagužiai* k. : *Bagužis* pvd.; *Gedužiai* k. : **Gedužis*, plg. *Gėdžius*, *Gedūtis* pvd.); Joniškio r. 1 oik. (*Bitužiai* k. : **Bitužis*, plg. *Bitė*, *Bitis* pvd.); Šiaulių r. 1 oik. (*Pikužiai* k. : **Pikužis*, plg. *Pikužas*, *Pikūtis* pvd.).

Iš pateikiamų duomenų matyti, kad Vakarų Lietuvoje didelės dalies oikonimų su *-aliai*, *-yčiai*, *-ikai*, *-ikiai*, *-učiai*, *-učiai*, *-uižiai*, *-užiai* pamatiniais žodžiais eina asmenvardžiai (pavardės arba pravardės), savo struktūroje turintys afiksus *-alis*, *-ytis*, *-ikas*, *-ikis*, *-uitis*, *-utis*, *-uižis*, *-užis*. Tai nėra produktyvūs dariniai, nors ir pasirodo tam tikruose kompaktiškuose plotuose. Pavyzdžiui, oikonimų su *-yčiai* yra bene visame plote, jų nerasta tik Klaipėdos, Tauragės, Kelmės ir Raseinių rajonuose; su *-ikiai* – kompaktiškoje žemaičių ploto dalyje (Skuodo, Kretingos, Klaipėdos, Mažeikių, Plungės, Telšių, Kelmės ir Šilalės rajonuose) bei Joniškio rajone; su *-učiai* – Šilutės ir Šilalės rajonuose; su *-uičiai* – Joniškio, Šiaulių ir Kelmės rajonuose; su *-uižiai* – Joniškio ir Šiaulių rajonuose; su *-uliai* – Klaipėdos, Plungės, Šilalės ir Telšių rajonų plote; su *-užiai* – Klaipėdos, Šilutės ir Joniškio, Šiaulių rajonuose.

Minėtame plote rasta: su *-aliai* – 27 oikonimai; su *-eliai* – 49 oik., su *-yčiai* – 10 oik.; su *-ikiai* – 22 oik.; su *-učiai* – 4 oik.; su *-učiai* – 78 oik.; su

-ūčiai – 2 oik.; su *-ukai* – 3 oik.; su *-uliai* – 5 oik.; su *-uižiai* – 2 oik.; su *-užiai* – 7 oik.

Kai kurie aptariamieji struktūros elementai yra universalesni, pavyzdžiui, su priesagomis *-aliai*, *-ūčiai*, *-ukai* yra daugiau priesaginių oikonimų, kitų, pvz., su *-yčiai*, *-ikiai*, *-uičiai*, *-uižiai*, *-užiai* aptinkama tik po vieną kitą iš atskirų rajonų. Ar šie formantai, perimti iš funkcionuojančių ar rekonstruotų asmenvardžių⁴, yra invaziniai ar reliktiniai, pasakyti sunku, kol nėra pakankamai ištirti antroponimų klodai; pažymėtina tik tai, kad oikonimai su formantais *-yt-* ir *-ik-* paplitę beveik visoje Prūsų Lietuvos teritorijoje (plg. Razmukaitė 1994: 13–14).

ŠALTINIAI

- LASŽ 1974, 1976: *Lietuvos TSR administracinio-teritorinio suskirstymo žinynas* 1, 2, Vilnius.
LAV 1925: *Lietuvos apgyventos vietos*, Kaunas.
LKŽ VIII 1970: *Lietuvių kalbos žodynas*, Vilnius.
LPŽ 1985, 1989: *Lietuvių pavardžių žodynas* 1, 2, Vilnius.

LITERATŪRA

- Grinaveckienė E. 1991: Nevedusių vyrų (berniukų) pavardžių priesagos. – *Lietuvių kalbos atlasas 3. Morfologija*, Vilnius.
Maciejauskienė V. 1977: Lietuvių asmenvardžių priesagų paplitimas XVII a. – *Lietuvių kalbotyros klausimai* 17, 159–168.
Razmukaitė M. 1993: Oikonimų, atsiradusių iš asmenvardžių su patronimi-nėmis priesagomis, paplitimas Lietuvoje. – *Lietuvių kalbotyros klausimai* 32, 133–165.
Razmukaitė M. 1994: Apie Prūsų Lietuvos oikonimų darybos formantus ir jų paplitimą. – *Vakarų baltų kalbų ir kultūrų reliktai*. Konferencijos tezės. Klaipėda, 13–14.

Gauta 2009 10 28

⁴ *Lietuvių kalbos atlaso* medžiaga rodo, kad priesagos *-ukas*, *-utis*, *-ūtis*, *-uitis* ir *-ytis*, taip pat kaip *-aitis* ir *-elis*, tarmėse vartojamos nevedusių vyrų (berniukų) pavardėms sudaryti (žr. Grinaveckienė 1991: 117–120 ir žemėl. nr. 111).

ON SOME SUFFIXED OIKONYMS OF WESTERN LITHUANIA

S u m m a r y

The paper offers an overview of *pluralia tantum* oikonyms spread in western Lithuania and derived from personal names with the help of the diminutive suffixes *-alis, -ytis, -ikas, -ikis, -ulis, -uitis, -uižis, -utis, -užis*. These are derivatives with the structural elements *-aliai, -yčiai, -ikai, -ikiai, -uliai, -uičiai, -uižiai, -učiai, -užiai*. The oikonyms have been collected from 15 districts of Western Lithuania: Akmėnė, Mažeikiai, Skuodas, Kretinga, Klaipėda, Plūngė, Telšiai, Kelmė, Šilutė, Šilalė, Tauragė, Rasėiniai, roughly covering the area of Lowlanders (žemaičių) and Jurbarkas, Joniškis and Šiauliai, or the area of Western Highlanders (aukštaičių). The results of the investigation are rather tentative.

MARIJA RAZMUKAITĖ

Lietuvių kalbos institutas

P. Vileišio g. 5, Vilnius LT-10308